OIKEUSMINISTERIÖ

Kriminaalipoliittinen osasto
Hallitusneuvos Katariina Jahkola

U 79/2013 vp
23.11.2017

Eduskunnan lakivaliokunnalle

ASIA: U-jatkokirje Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virastoa koskevasta asetusehdotuksesta (U 79/2013 vp)

Yleistä

Asetusehdotus perustuu komission aloitteeseen, jonka se antoi vuonna 2013 samanaikaisesti Euroopan syyttäjänvirastoa koskevan asetusehdotuksen kanssa. Sen tavoitteena on tehostaa vuonna 2002 perustetun Euroopan rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaa ja rakennetta siten, että se voisi nykyistä paremmin keskittää kansallisten jäsentensä voimavarat operatiiviseen toimintaan. Keskeinen muutos on se, että kansallisista jäsenistä koostuva kollegio hoitaisi asetuksessa mainittujen operatiivisten tehtävien ohella ainoastaan tarkoin määriteltyjä hallinnollisia tehtäviä, kuten hyväksyisi Eurojustin ohjelma-asiakirjan, talousarvion ja vuosikertomuksen. Hallinnollisten tehtävien hoitamista varten perustettaisiin johtokunta ja hallintojohtaja.

Asetusehdotuksesta saavutettiin yleisnäkemys oikeus- ja sisäasiain neuvostossa maaliskuussa 2015. Tämän jälkeen trilogivaiheen neuvottelut Euroopan parlamentin, komission ja neuvoston kantojen yhteensovittamiseksi ovat olleet keskeytyneenä EPPO:a koskevien neuvottelujen vuoksi. EPPO:n perustamista koskevasta asetuksesta päästiin lopulliseen yhteisymmärrykseen lokakuussa 2017. Neuvotteluja Euroopan parlamentin kanssa on jatkettu tämän jälkeen.

Kuluvan vuoden aikana käydyissä neuvotteluissa asetusehdotukseen on lisätty EPPO:n ja Eurojustin välistä toimivaltaa ja yhteistyötä koskevia kohtia. Kuten U-jatkokirjeen liitteenä olevassa perusmuistiossa on mainittu, lakivaliokunta on U-kirjeestä antamassaan lausunnossa pitänyt välttämättömänä, että Eurojustia koskevan asetusehdotuksen neuvotteluissa seurataan tiiviisti EPPO:a koskevan ase-

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

tusehdotuksen etenemistä ja että ehdotusten valmistelua sekä unionin tasolla että kansallisella tasolla koordinoidaan. Erityisesti lakivaliokunta on katsonut, että Eurojustin toimivallan on perusteltua kattaa myös EPPO:n toimivaltaan kuuluvat taloudellisia etuja vahingoittavat rikokset. Asetusluonnoksessa kyseiset seikat on huomioitu ja asetuksen liitteessä 1 mainitaan myös unionin taloudellisia etuja vahingoittavat rikokset Eurojustin toimivaltaan kuuluvina rikoksina. Toimivallanjakoa on selvennetty myös artiklassa 3 tarkoituksena välttää päällekkäisyyttä virastojen välillä. Eurojustilla tulee jatkossa olemaan keskeinen rooli erityisesti EPPO:on osallistuvien ja sen ulkopuolelle jäävien jäsenvaltioiden välisissä rikosoikeusapua ja koordinointia edellyttävissä tilanteissa. Eurojustin tukea saatetaan tarvita myös niissä EPPO:on osallistuvien jäsenvaltioiden välisissä tilanteissa, joissa EPPO ei käytä toimivaltaansa. Eurojustin toimivaltaa tältä osin selvennetään asetusehdotuksen 3(1) artiklassa. Edellä mainittujen seikkojen lisäksi artiklassa myös asetetaan EPPO:lle, Eurojustille ja jäsenvaltiot konsultointivelvoite päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Lisäksi artiklaan 41 sisältyy yleissäännös Eurojustin ja EPPO:n suhteista. Säännös on muokattu yhteensopivaksi vastaavan EPPO-asetuksen säännöksen (100 artikla) kanssa. Edelleen artiklaan 12(3) sisältyy säännös EPPO:n kutsumisesta Eurojustin kollegion kokouksiin.

Myös säännöksiä henkilötietojen suojasta on muokattu vastaamaan vuoden 2016 tietosuojauudistuspakettiin sisältyneen direktiivin säännöksiä. Säännösten sanamuotoja on tältäkin osin tarkistettu yhteensopiviksi myös EPPO-asetuksen kanssa.

Osana neuvoston osittaista yleisnäkemystä hyväksytty asiakirjajulkisuutta koskeva 60 artikla on aikaisemmissa neuvotteluissa muotoiltu siten, että toimielinten toimintaa koskeva avoimuusasetus 1049/2001 soveltuisi ainoastaan Eurojustin hallinnolliseen toimintaan. Näistä kysymyksistä eduskunnalle on aikaisemmin annettu selvitystä U-jatkokirjeen 17.2.2015 liitteenä olleessa perusmuistiossa (OM2015-00078). Ratkaisuun ei tältä osin ole odotettavissa muutosta trilogineuvotteluissa.

Puheenjohtajiston tarkoituksena on ollut saada trilogivaiheen neuvottelut vuoden loppuun mennessä päätökseen. Viimeisimpien tietojen mukaan kuitenkin näyttää todennäköiseltä, että neuvottelut lykkääntyvät ensi vuoden puolelle. Tämä johtuu siitä, että Euroopan parlamentilla ja neuvostolla on eri näkemys siitä, miten tietosuoja tulisi Eurojustin toiminnassa säännellä. Euroopan parlamentin kanta on, että unionin toimielimiä koskevan tietosuoja-asetuksen (45/2001), jonka uudistamista koskeva asetusehdotus on myös trilogivaiheessa, tulisi kokonaisuudessaan soveltua Eurojustiin. Neuvoston näkemys puolestaan on, että pitäisi pysyä yleisnäkemyksen mukaisessa ratkaisumallissa, jossa Eurojust-asetuksessa on omat säännökset operatiivisten henkilötietojen käsittelystä. Sääntelyssä on otettu huomioon Eurojustin toiminnan erityispiirteet, mutta huomioitu myös EU:n horisontaalisen tietosuojasääntelyn sisältö ja linjattu sen mukaiseksi. Valittu ratkaisumalli on myös neuvoston oikeuspalvelun kannan mukaan mahdollinen. Suomi on neuvotteluissa tältä osin muiden jäsenvaltioiden tavoin kannattanut yleisnäkemyksen mukaista ratkaisua. Vastaava ratkaisumalli sisältyy myös Europolia ja EPPO:a koskeviin asetuksiin. Tämä kanta on tuotu esiin myös unionin toimielinten tietosuojaa koskevan U- jatkokirjeen perusmuistiossa (2017-00315).

Lakivaliokunnan lausunnossa esitetyistä näkökohdista

Lakivaliokunta on lausunnossaan LaVL 24/2013 vp pitänyt komission alkuperäisessä ehdotuksessa ongelmallisena sitä, että jäsenvaltioiden olisi nimitettävä kansallisen jäsenen varajäsen ja avustaja pysyvästi Haagiin, kun nykyisin tehtäviä on voitu hoitaa kotimaasta käsin. Tältä osin neuvostossa yleisnäkemyksenä hyväksytty teksti mahdollistaa myös nykytilaa vastaavan ratkaisun (artikla 7(2)).

Lakivaliokunta on myös pitänyt tärkeänä, että Eurojustin toimivaltaan kuuluvien rikosten luettelo olisi mahdollisimman yhteneväinen EU:n muiden instrumenttien kanssa, kuten Europolia koskevan sääntelyn ja eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä annetun puitepäätöksen kanssa. Lisäksi valiokunta on katsonut, ettei rikosluettelon tulisi olla tyhjentävä, vaan Eurojustin toimivalta tulisi määritellä joustavammin. Myös tältä osin asetuksessa valittu listarikosmalli on lakivaliokunnan kannan mukainen. Eurojust voi tehtäviensä mukaisesti avustaa jäsenvaltioita myös muissa kuin listarikosten tutkinnassa tai syytetoimissa, jos jäsenvaltio sitä pyytää (Artikla 3).

Yleisnäkemyksen teksti vastaa lakivaliokunnan kantaa myös kansallisen jäsenen toimivaltuuksien osalta. Alkuperäisen ehdotuksen mukaan kansallisella jäsenellä olisi ollut toimivalta tehdä tai panna täytäntöön rikosoikeusapua koskeva pyyntö nykyistä laajemmin. Tällä hetkellä toimivalta kattaa tietyin edellytyksin vain kiiretilanteet. Yleisnäkemyksen mukaisessa tekstissä pääsääntönä on, että kansallinen jäsen voi toimia itsenäisesti vain kiiretilanteissa ja edellyttäen, ettei ole ollut mahdollista identifioida tai ottaa yhteyttä kansalliseen viranomaiseen riittävän ajoissa (artikla 8(3)).

Lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että asetuksen mukaan Eurojust toimii operatiivisissa asioissa kansallisen jäsenen välityksellä (artiklat 5 ja 7). Valiokunta on toivonut joustavuutta siten, että esimerkiksi kiiretilanteessa jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen voisi olla suoraan yhteydessä toisen jäsenvaltion toimivaltaiseen viranomaiseen. Nimenomaista säännöstä suorasta yhteydenpidosta ei asetuksessa ole. Sitä ei toisaalta myöskään ole poissuljettu. Ottaen huomioon, että Eurojustin tehtävänä on avustaa jäsenvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia, joilla säilyy toimivalta ja vastuu rikosasian tutkinnasta sekä syytetoimista koko prosessin ajan, asetuksen säännöksiä ei tule tulkita siten, että ne estäisivät suoran yhteydenpidon toimivaltaisten viranomaisten välillä.

Edelleen yleisnäkemyksen mukainen teksti on muokattu yhteensopivaksi Europol-sääntelyn kanssa. Yhteistyöstä suhteessa Europoliin säännellään artiklassa 40. Siinä muun muassa edellytetään, että tietojenvaihto Europolin kanssa tapahtuu tietoja luovuttaneen jäsenvaltion päätöksen mukaisesti (4. kohta). Myös tämä vastaa lakivaliokunnan kantaa kansallisen viranomaisen suostumuksen edellyttämisestä tietojen luovuttamiselle.

Kaiken kaikkiaan voidaan edellä olevin perustein todeta, että lakivaliokunnan lausuntoon kirjatut tavoitteet ovat toteutuneet hyvin yleisnäkemyksen mukaisessa ja myös trilogineuvottelujen pohjana olevassa tekstissä.